

В този брой на сп. „Социална медицина“ вниманието на читателите се насочва към широк кръг от въпроси за лекарствената политика, регулацията, употребата и безопасността, както и фармацевтичните грижи, фармакоикономиката и лекарствата „сираци“ у нас и в чужбина. Инициатор е Българският фармацевтичен съюз, който организира събирането на предлаганите авторски материали и резултати от научни изследвания в настоящия брой на списанието. Настоящият брой се посвещава на следните годишнини, отбелязвани през 2017 г.:

- ▶ 75 години фармацевтично образование в България;
- ▶ 10 години Български фармацевтичен съюз;
- ▶ 45 години катедра „Организация и икономика на фармацията“, Фармацевтичен факултет на МУ – София.

Социално медицински аспекти на лекарствената употреба

Добрата система за здравни грижи предполага предлагане на адекватни здравни услуги, ефективни фармацевтични грижи и рационална лекарствена употреба. Животът ни е пълен със сложни проблеми, свързани със здравето. Глобализираният свят увеличава непредвидимите фактори, с които здравеопазването трябва да се съобразява. Това са увеличаване на стареещото население, ефектът му върху заболяемостта и завишените потребности от здравни и фармацевтични грижи. На лице е нарастваща бедност и увеличаване на здравни проблеми, породени от модерните технологии. Декларират се клинична свобода и автономност на пациентите в медицинската практика, но остават нерешени сериозни предизвикателствата в: достъп до здравна помощ, неудовлетворени здравни потребности, ограничени ресурси, ценови натиск на здравните системи, непрекъснато покачване на разходите. Налага се точно отчитане на ефектите от интервенциите, хипердиагностиката и свърхпредписването на лекарства. Това са значими феномени с неясни размери и граници. Липсата на повече внимание и акцент върху лекарствената анамнеза на пациента е причина да се допуска употреба на голям брой лекарства по едно и също време и да се появяват взаимодействия и опасни несъвместимости. Световната здравна организация отдавна препоръчва мониторинг, координиране на практиките върху лекарствената употреба и използването на клинични правила и ръководства.

Фармацевтичната професия търпи осезателни промени в посока от традиционното отпускане на лекарства към дейност, широко ориентирана към пациента, осигуряваща му безопасна и ефективна лекарствена терапия и услуги. Фармацевтичните грижи стават все по-насочени към проблемите на пациента. Това на практика означава осигуряване на условия и персонал за добра фармацевтична практика и фармацевтични грижи, информиране на населението и политика, насочена към непрекъснато повишаване на здравната култура сред населението. Богатото разнообразие от лекарствени продукти, медицински изделия и други продукти за здравето налага разширена фармацевтична грижа, при която фармацевтът да проявява своята загриженост и компетентност. Консултативната става основен елемент при качествено фармацевтично обслужване. Не малка част от съществуващите лекарствено-свързани проблеми могат да бъдат ограничавани от поведението на лекаря, от поведението на пациента и неговите близки. В същност главната причина е в здравната култура, лекарствената информация и отношението към лекарствата, защото се лекува болния, а не болестта, при което липсата на индивидуален подход води до нежелани последици. Обект на обсъждане са управлението на болничната и клиничната фармация, където разширените фармацевтични грижи и услуги помагат за подобряване на качеството на живот на пациентите. (Зл. Димитрова, И. Гетов, Е. Христов,

К. Андреевска, В. Маджаров, С. Огнянов, Хр. Бургазчиев, Цв. Делийски, К. Цолова); съгласуването на фармацевтичните грижи с други специалисти, мултидисциплинарният подход, повишаване ролята на фармацевта за подобряване на здравето на пациента (В. Петкова); ролята на фармацевтичното образование в подобряване на аптечните фармацевтични грижи. (Зл. Димитрова, Е. Христов, К. Андреевска, С. Огнянов, Цв. Делийски, Хр. Бургазчиев); за различията между петте фармацевтични факултета в България по предоставянето на знания и умения в съществуващите учебни планове и програми (И. Гетов, Евг. Григоров, Ст. Георгиев, Хр. Лебанова, В. Белчева); анализ на продължаващото обучение на магистър-фармацевтите у нас, задължителна част от професионалната практика (Ст. Балкански, Цв. Дечева, Т. Найденов, И. Гетов, Св. Крумов); за съгласието на пациентите при терапията на хроничните социално значими сърдечносъдови и белодробни заболявания. (З. Миткова, К. Ташков, М. Димитрова, М. Манова, А. Савова); за оценката на качеството на живот на пациенти, оперирани от херния (М. Донева, М. Камушева, Г. Петрова, Ст. Сопотенски).

Участието на пациента в лечебния процес е задължително. Това предполага той да знае най-важното за механизма на действие, възможните взаимодействия и токсични ефекти, нежелани лекарствени реакции, ефекти при предозиране или грешки в употребата на лекарствата. Често пациентът иска да се лекува ударно и приема повече лекарства или продължава приема на лекарства, предписани му преди от други лекари. Съществуват и неадекватни изисквания от страна на пациента за ненужно предписване на модерни и скъпи лекарства. По-голямата част от хората вече разбират, че здравето им зависи от начина на живот и състоянието на околната среда. Необходимо е съобразяване с екологичните, икономически и социални здравни рискове. Хората трябва да се грижат повече за личното си здраве в бързопроменящите се жизнено условия. Те трябва активно да вземат участие в издигане на нивото на личната здравна сигурност и тази на общественото здраве. В тази област обект на обсъждане са правомощията и компетентността на националните агенции, гарантиращи качество, безопасност и ефикасност на лекарствата (В. Гергова, А. Стоименова, Св. Спириков, В. Гетова) и законодателните ограничения и икономическите характеристики, определящи физическия и финансов достъп до лечение за пациентите с редки заболявания (М. Камушева, Ал. Савова, Г. Петрова).

Приоритети на лекарствената политика

Националната лекарствена политика трябва да се стреми към задоволяване на потребностите на населението с лекарства с доказана ефикасност, безопасност и фармакоикономически предимства. Важни елементи на лекарствената политика са: законодателство в духа на добрите практики, прозрачен достъп до необходимите лекарствени продукти, икономически ефективно използване на ресурсите, осигуряване на персонал и неговото продължаващо обучение, информираност и мотивация за рационална лекарствена употреба, качествени и достъпни фармацевтични грижи, наблюдения на лекарственото потребление и намаляване на рисковете при достъп до новите технологии. В тази област обект на обсъждане са: икономическите анализи на лекарствената терапия като основи на фармакоикономиката, която става задължителна учебна дисциплина и инструмент на лекарствената политика, основана на научни подходи и обективна експертиза (Е. Христов, Зл. Димитрова, И. Първова, С. Огнянов, Ц. Делийски); пазара на труда и очакванията на работодателите във фармацевтичния сектор, където се повишават изискванията към знанията и практическите умения на магистър-фармацевтите (Т. Найденов, Д. Павлов, Д. Иванова, А. Керековска, И. Гетов); осигуряването на квалифи-

циран персонал и развитието му на основата на ясна прогноза, регулация и стабилна система от принципи (С. Крумов, Н. Ангелова, И. Гетов).

Настоящото десетилетие се характеризира и с новото европейско законодателство за проследяване на лекарствената безопасност, където пациентите стават активни участници в информационния процес за нежеланите лекарствени реакции. Направен е анализ на съобщените случаи с нежелани лекарствени реакции и се констатира необходимост от почувствителни методи за проследяване и оценка на ваксини и другите модерни биологични лекарствени продукти (В. Гетова, А. Стоименова, С. Георгиев).

Регулацията на фармацевтичния пазар и аптекното обслужване са проследени в исторически план за повече от 130 г., в рамките на три столетия (1879-2017 г.). Показани са пропуските, добрите практики и примери и е анализирана потребността от въвеждането и прилагането на ясни зако-

нотателни правила и удовлетворяване на професионалните и обществени очаквания и нагласи за модерна, достъпна и качествена аптечна практика и обслужване. (Хр. Бургазчиев, Евг. Григоров, Зл. Димитрова, Л. Бургазчиева).

Редколегията изказва благодарност на Българския фармацевтичен съюз в лицето на проф. Илко Гетов за финансовата подкрепа по издаването на този специализиран брой на сп. „Социална медицина“, както и за възможността да запознаем нашите читатели със съвременните проблеми, водещи насоки на научните изследвания и състоянието на фармацевтичния сектор, обучение, практика и нагласи в контекста на разбирането за рационална лекарствена употреба и национална лекарствена политика.

*Доц. д-р Петър Цонов, дм,
гл. редактор на сп. „Социална медицина“*

ФАРМАЦЕВТИЧНИ ГРИЖИ – СЪВРЕМЕНЕН ПОДХОД В ОПТИМИЗИРАНЕ НА ТЕРАПИЯТА НА ПАЦИЕНТА

В. Петкова

PHARMACEUTICAL CARE – CONTEMPORARY APPROACH FOR PATIENTS THERAPY OPTIMIZATION

V. Petkova

Резюме. *Фармацевтичната професия, като регулирана професия, е обвързана с отговорност към здравето и добруването на пациента – да участва активно заедно с останалите медицински специалисти за оптимизиране на лекарствената терапия на пациентите и гарантиране на рационална лекарствена употреба. Целта на настоящото изложение е да покаже историческото развитие на концепцията, както и ключови моменти при реализирането ѝ на практика.*

Summary. *The pharmaceutical profession, as a regulated profession, is committed to the health and well-being of the patient – to actively participate with other healthcare professionals to optimize patients' drug therapy and to ensure rational drug use. The purpose of this statement is to show the history of the concept as well as the key points in its implementation in practice.*

Key words: Pharmaceutical care, Pharmaceutical profession, healthcare.

Същност на фармацевтичните грижи

Фармацевтичната професия, като регулирана професия, е обвързана с отговорност към здравето и добруването на пациента, т.е. участва активно заедно с останалите медицински специалности при оптимизиране на лекарствената терапия на пациентите и гарантиране на рационална лекарствена употреба. Според СЗО здравните услуги, фармацевтичните грижи, рационалната лекарствена употреба и ефективното управление на лекарственоснабдителния процес са ключовите компоненти на една достъпна, сигурна, равнопознаваема система за здравни грижи, която осигурява ефективни, безопасни и качествени лекарства. Важна роля за реформите в здравния сектор има фармацевтичния сектор. За да се реализира всичко това на практика, обаче, ролята на фармацевтите трябва да бъде преразгледана и преориентирана към разпространение на здравна информация и култура, както и правилно управление на заболяванията на пациентите. Важно е осъзнаването на необходимостта от аналитичен подход към лекарствената употреба. Многобройни проучвания доказват неговата необходимост, тъй като има важна връзка между лекарственото лечение и предизвиканата заболяемост/смъртност.

Предоставянето на фармацевтични грижи има доказани клинични, икономически и хуманни ползи при пациенти с хронични заболявания като диабет, хипертония, астма, хи-

перлипидемия, хронична болка, ревматични заболявания, психични разстройства, както и при случаи на полипрагмазия при пациенти. Фармацевтичните грижи целят отговорно осигуряване на лекарствена терапия за постигане на определени резултати, които повишават качеството и удължават живота на пациента. В своето 40-годишно развитие концепцията „фармацевтични грижи“ показва възможностите на фармацевтите да бъдат равнопознаваема част от екипа здравни специалисти, споделящ заедно отговорността за здравето на хората.

Развитие на концепцията „Фармацевтични грижи“. Историческо развитие на концепцията.

През последните няколко десетилетия на ХХ век фармацевтичният сектор в световен мащаб претърпя редица промени. Фармацевтичната индустрия ориентира усилията си към създаване на изцяло нови групи лекарства за лечение на социално значими заболявания. Новосъздадените лекарствени продукти и терапии повишават обществените очаквания за удължаване на годините на живота на пациента, както и за повишаване на качеството му. [13]

Социално-икономическото развитие на обществото, на системите на здравеопазване, динамиката на живота, както и редица други обстоятелства и предизвикателства налагат